

Breaking the Yachatz Code
The Historical and Theological Significance of the Seder's Most Ephemeral Mitzvah
 Yosie Levine

We have not found in the Talmud that one needs three Matzot for the Mitzvah. In fact, we have found the opposite. It's clear from the Talmud Yerushalmi that only two are required.

1 ספר אור זרוע חלק ב - הלכות פסחים סימן רנב
 לא מצאנו בתלמוד שצריך לעשות שלש מצות של מצוה אלא אדרבה מוכח בירושלמי דלא בעינן כ"א שתיים דאמרי' בירושלמי בפ' ע"פ תני איזו היא ברכת מצה מניח פרוסה ע"ג שלימה ופורס מן הפרוסה ומברך בא"י אמ"ה המוציא לחם מן הארץ

3 פסחים קטז
 אמר שמואל: אלחם עני (כתיב) - לחם שעונין עליו דברים. תניא גמי הכי לחם עני - לחם שעונין עליו דברים הרבה. דבר אחר: לחם עני - עני כתיב, מה עני שדרכו בפרוסה - אף כאן בפרוסה

2 מחזור ויטרי סימן ס'
 נהגו העם לעשות ג' ככרות לפי שצריך (לפרות) [לפרוס] אחת וישארו השתיים שלימות לכבוד יום טוב וכמו כן סידרו כל המסדרין. וגם בתשובות הגאונים מצאתי כן: וקהתשובה. ואוחזין שתי ככרות שלימות ופרוסה מאותם המצות שהגביהם ואומ' עליהם מצה זו. ומניין שחייבים לבצוע על שתי ככרות אמרו חכמים לא היה המן יורד לישר' ביום טוב. . . יחצה אחת משלש מצות ואין ברכה עמה: וכן סידר רש"י. . . וכן הרבר משולם. וכל המסדרין כמו כן. אבל הגאון ר"ח פי' שדיי בשלימה אחת ופרוסה. וכן פי' ולשונו בכיצד. אמ' רב פפא הכל מודים בפסח שכת' בו לחם עוני. שמניח פרוסה בתוך שלימה ובצוע בפרוסה. כמו עני שאין לו לחם שלם ובצוע בפרוסה ודרשינן גמי לחם עוני.

4 רמב"ם חמץ ומצה ח:ו
 ואחר כך מקבד על גטילת ידים, ונוטל גדיו שגנה--שקרי הפיח דעתו בשעת קריאת ההגדה; ולוקח שני רקיקין, חולק אחד מהן ומניח פרוס לתוך שלם, ומקבד המוציא לקם מן הארץ. ומפני מה אינו מקבד על שתי פרוסות, כשאר ימים טובים: משום שצאמר "לקם עני - מה דרפו שלעני בפרוסה, אף כאן בפרוסה

Said Rav Papa: Everyone agrees that on Pesach one places the piece together with the whole and breaks bread.

5 בריכת לט:
 אמר רב פפא: הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלמה ובצוע. מאי טעמא - אלחם עני כתיב.

6a Golden Haggadah, Spain 1420
 ולוקח שלש מצות ובצוע אחת מהן ונותן הפרוסה בין השתיים שלמות וחציה השניה תחת המפה לאפיקומין :

6b Sarajevo Haggadah, Barcelona, 1350
 ופרוסה אחת וישארו השתיים שלימות לכבוד יום טוב וכמו כן סידרו כל המסדרין. וגם בתשובות הגאונים מצאתי כן: וקהתשובה. ואוחזין שתי ככרות שלימות ופרוסה מאותם המצות שהגביהם ואומ' עליהם מצה זו. ומניין שחייבים לבצוע על שתי ככרות אמרו חכמים לא היה המן יורד לישר' ביום טוב. . . יחצה אחת משלש מצות ואין ברכה עמה: וכן סידר רש"י. . . וכן הרבר משולם. וכל המסדרין כמו כן. אבל הגאון ר"ח פי' שדיי בשלימה אחת ופרוסה. וכן פי' ולשונו בכיצד. אמ' רב פפא הכל מודים בפסח שכת' בו לחם עוני. שמניח פרוסה בתוך שלימה ובצוע בפרוסה. כמו עני שאין לו לחם שלם ובצוע בפרוסה ודרשינן גמי לחם עוני.

In Babylonia, when Pesach occurred on Shabbat, they would place a broken piece between two whole Matzot; when it fell on a weekday, they would just use one. In Israel, whether Pesach fell on Shabbat or during the week, they would place the piece on the whole and proceed to break bread.

7 ספר חילוף מנהגים
 אנשי בבל כשחל פסח בשבת מניח פרוסה בין שתי שלימות ובחול על אחת, אנשי ארץ ישראל בין בחול בין בשבת מניח פרוסה על השלימה ובצוע.

ונהגו בצרף לעשות הג' מצות מעשירי האיפה זכר לתרומת לחמי תודה, דאמ' בפ' הרוואה [ברכות נ"דע"ב], ארבעה צריכי' להודות ולהביא תודה, והתודה היתה באה משתי איפות שהן כ' עשרונות עשר עשרונות לחמץ לעשר חלות, ועשר עשרונות' לשלשי' חלות למצה, חלות ורקיקין ורביכין, וכת' והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה ליי', הנה שלשת למצה משלשי' שהן עשירית האיפה, ואנו יצאנו מבית האסורי' ממצרים וזכר לתרומ' לחמי התודה שלמצה. בשם רבי עזראל זצ"ל מצרפת נהגו העם כך. ועל שם כי עשירית האיפה הוא קורבן לדלי דלות בויקרא קורין אותו הא לחמא ענייא שהוא באמעשירי האיפה אך בפסחי' דריש ליה לחם עוני לכמה עניינים בפ' כל שעה.

9 ויקרא ז

10 ריקה ס' רעז

מה שעושי' ג' מצות מן המדה אחת של פסח דומיא דתודה כשיצאו ממצרים הוי כמו היוצא מבית האסורין דכתיב והעומר עשירית האיפה והיו מ'לחמי תודה מן ב' עשרונות שהם כ' עומרים מה' עומרים עושים י' לחמים חמץ כנגד חמץ הבא מצה והאחרים עושים להחלות י' רקיקין י' חלות י' רבוכין הרי ג' מצות מגיעלכל עומר:

יא וזאת תורת, וְכַח הַשְּׁלֵמִים, אֲשֶׁר יִקְרִיב, לה'. יב אם על-תודה, יְקַרְבֶּנּוּ--וְהִקְרִיב על-וְכַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוֹלֹת בְּשֶׁמֶן, וְרִקִּיקֵי מִצּוֹת קִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן; וְסֹלֶת מְרֻבָּקֶת, חֲלוֹת בְּלוֹלֹת בְּשֶׁמֶן. יג על-חֲלוֹת לֶחֶם חֶמֶץ, יִקְרִיב קֶרֶבּוֹ, על-וְכַח, תּוֹדַת שְׁלֵמִיו. יד וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִקֶּל-קֶרֶבּוֹ, תְּרוּמָה לה'; לִפְנֵי, הַזֶּרֶק אֶת-דָּם הַשְּׁלֵמִים--לוֹ יִהְיֶה. טו וְבָשָׂר, וְכַח תּוֹדַת שְׁלֵמִיו--בָּיּוֹם קֶרֶבּוֹ, יֵאָכֵל: לֹא-יִנְיַח מִמֶּנּוּ, עַד-בֶּקָר.

11 ספר מצות גדול עשין סימן מא

There is a universal practice that the dough used to knead Matzot (for Seder night) is of one measure (ie, one *essaron*). And there is a basis for this practice. For one who is freed from bondage offers a Todah. And a Todah is made from 20 *esronim* – 10 to make 10 loaves [of bread] and 10 to make 30 Matzot. What emerges is that each *essaron* of the Todah produced three Matzot.

נהגו העולם לעשות מצה של מצוה שלשה ממדה אחת ויש סמך למנהג כי היוצא מבית האסורין מביא תודה והתודה היתה באה עשרים עשרון עשרה לחמץ ועשרה למצה ומעשרה למצה היו עושי' שלשים מצות ומעשרה של חמץ היו עושי' עשר חלות (מנחות עו, ב - עז, א) הרי כי המצה שבתודה היתה חלוקה כל מדה לשלש מצות, ונהגולעשות בהן סימנים לידע איזו נעשית תחילה להקדימה למצוה כעין שמצינו במסכת שקלים (פ"ג ה"ב) בשלש קופות שתורמין בהן את הלשכה היה כתוב בה אב"ג לידע איזונתרמה תחילה להקדימה למצוה:

12 ארזות חיים פסח

Some suggest another reason for breaking the Matzah: As a commemoration of the splitting of the Red Sea.

יז. ואח"כ יקח מצה א' מן ג' מצות אשר לפניו ויחלוק אותה לשתיים חציה האחת יניח בין ב' השלמות כדי שיבצע ממנה כדרכו של עני בפרוסה וחציה האחר תחת המפה זכר למשארותם ואוכל ממנה באחרונ' כזית זכר לפסח ויש ברחיץ טעם אחר על באיעתה זכר לקריעת ים סוף.

תרגום ירושלמי	תרגום יבן	JPS Translation	13 דברים ט
(ג) ותיתי לות כהנא די יהוי ממנא סהן רב ביומיא האינן ותמרין ליה ארזיק רשבתיק יומא הדין קדם יי אלהא ארום עלינן לארעא דקיים מימרא דיי לאבהתן למתן לן:	ותעטרון בסליא וציניא ופיפוריא ותיעלון לות כהנא די יהוי ממני לכהן רב ביומיא האינן ותמרין ליה ארזיק יומא דין קדם יי אלהך ארום עלינן לארעא דקיים יי לאבהתן למתן לנא:	You shall go to the priest in charge at that time and say to him, "I acknowledge this day before the Lord your God that I have entered the land that the Lord swore to our fathers to assing us."	ג) וקאת אלהי הפה אשר יקה ב'מים הים ואמרף אליו ה'גדתי היום לילןק אלהיך ב'ראתי אלהיך אשר נשבע ילקק לאבותינו לתת לנו:

15 אברבנאל ויקרא ז

כי תנה היה זה כדי לפרסם הגם חה שהבעל שלמי תודה כשהוא ראה ששלמיז אינם באכלים אלא ליום ולילה עד חצות הוא מזמין על שלמי תודתו אחיז ואחביז ומידעיו לאכול ולשמוח עמו וישאלו זה את זה על מה היה תודתו והוא יגיד להם הגסים והגפלאות שעשה עמו השם וידוממוהו בקהל עם ובמשב זקנים יהללוח. ואלו היו שלמי תודה באכלים כשאר השלמים לשני ימים ולילה אחד לא היה הבעל מזמין לשום אדם כי לשני ימים ולילה אחד בבית אחד יאכל.

14 פסחים פרק י משנה ד

מזוג לו כוס שני וכאן הבן שואל אביו ואם אין דעת בבן אביו מלמד מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אבי ארכליך חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות הלילה הזה מרור שבכל הלילות אנו ארכליך בשר צלי שלוק ומבישל הלילה הזה כולו צלי שבכל הלילות אנו מטבילין פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים ולפי דעתו של בן אביו מלמד מתחיל בנעתי ומסיים בשבח וזרש מארמי אובד אבי עד שיגמר כל הפרשה כולה: